

1. Instaurarea regimului comunist în România: tranziția spre totalitarism

Înțelegerea contextului politic internațional la jumătatea sec. XX poate explica rapiditatea prin care comunismul s-a impus în țările din centrul și estul continentului european.

Apărut pentru prima dată în Rusia în urma revoluției din octombrie 1917, comunismul s-a menținut de la un capăt la altul al dominației sale prin teroare, violență și crimă. Deși evoluția sa a fost diferită de la o țară la alta și de la o perioadă la alta ceea ce l-a ajutat să supraviețuiască atâtea decenii a fost represiunea. Lupta de clasă - principiu ideologic fundamental al comunismului - nu l-a împiedicat să extermine pe lângă adversari - „burghezi”, „moșieri”, „imperialiști” sau „fasciști” - chiar pe proprii activiști. Nefiind compatibil cu libertatea, comunismul a instaurat asasinatul fizic, moral și psihic ca instrument al metodelor sale de supraviețuire.¹

Comunismul exportat în țările Europei Centrale și de Est a beneficiat de experiența celor peste 30 de ani de teroare din U.R.S.S. Stalin a creat cu ajutorul NKVD-ului din rândul activiștilor refugiați la Moscova, Comitetele naționale de eliberare pentru țările ce urmau să fie ocupate la sfârșitul războiului mondial.² Dacă în 1939 doar U.R.S.S.-ul și Mongolia își revendicau regimul marxist-leninist, în 1949 comunismul își impusese dominația asupra a 8 noi state din Europa - Albania, Germania de Est, Bulgaria, Ungaria, Polonia, România, Cehoslovacia, Iugoslavia - și două din Asia - China și Republica Populară Democrată Coreeană. Numărul populației statelor comuniste a ajuns de la 170 milioane în 1939 la aproximativ 845 milioane în 1949.³ Potrivit lui Soulet „în contextul infernal al celui de-al doilea război mondial, copleșitor prin ură, nedreptate, discriminare, egoism înverșunat, corupție și teroare, ideea comunistă strălucea din ce în ce mai puternic, ca o stea în întuneric”⁴. Sfârșitul războiului crease pentru ideologia comunistă șansa dobândirii credibilității și legitimității necesare pentru atragerea de noi adepți. Statul înțelegea să profite de statutul de putere învingătoare a U.R.S.S.-lui și își urmează convingerea potrivit căreia dominația politică se construiește mai ales pe succesul militar: „Acela care

¹ Ion Ciupercă, Totalitarismul fenomen al sec. XX. Repere, Ed. Demiurg, Iași, 2006, p. 63-65.

² Ion Mihai Pacepa, Cartea Neagră a securității, București, Ed. Omega, 1999, p. 62.

³ Jean -Francois Soulet, Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre, Ed. Polirom, Iași, 1998, p. 11.

⁴ Ibidem p. 12.

ocupa acum un teritoriu își impune acolo propriul sistem social. Oricine își impune propriul său sistem atâta timp cât propria armată poate să o facă.”⁵

În plan intern, la 23 august 1944, Regele Mihai a înlăturat dictatura mareșalului Ion Antonescu, alegând ca România să treacă de partea U.R.S.S. împotriva Germaniei. Aceste evenimente au favorizat aducerea în prim planul evenimentelor politice românești a unor oameni pregătiți de sovietici pentru preluarea conducerii țării. Fiind teoretic un stat independent - deși țara fusese invadată de Armata Roșie - România se vedea nevoită să stabilizeze relațiile cu U.R.S.S.⁶ Până la încheierea armistițiului însă sovieticii simulând că au de-a face cu o țară inamică au luat prizonieri peste 150.000 militari români care așteptau să primească ajutor, apoi au devastat, rechiziționat, jefuit și ucis, creând un haos care să le permită ulterior să poată pretinde reabilitarea ordinii.⁷

Încheiată la 12 septembrie 1944, „Convenția de armistițiu între Guvernul Român, pe de o parte și guvernele Uniunii Sovietice, Statelor Unite și Regatului Unit, pe de altă parte”, oferă Înalțului comandament aliat (sovietic) prerogative importante în monitorizarea modului în care sunt exercitate libertățile civile și politice pe teritoriul României. În acest context Convenția de armistițiu poate fi privită ca un text constituțional, a cărui menire era limitarea suveranității României: ceea ce induce ideea unui protectorat sovietic, exercitat în numele puterilor aliate, dar fără niciun control efectiv din partea reprezentanților britanici și americani.⁸

Modelul cuceririi puterii de către comuniștii români, mai puțini de o mie în 1944, se încadrează perfect în tiparul general est-european. Formula de mare coaliție a Blocului Național Democratic care îi reunea pe național-țărăniști, liberali, social-democrați și comuniști, lasă loc unei campanii prin intermediul căreia Partidul Comunist din România și aliații săi revendică în întregime alcătuirea guvernului și monopolul puterii politice.

„Falsa Mare Coaliție” a devenit un fapt concret la 26 septembrie 1944 când a fost publicat Proiectul de Platformă al Frontului Național-Democrat la care au aderat alături de P.C.R. și P.S.D., Frontul Plugarilor, Uniunea Populară Maghiară și o parte din sindicate. În acest context comuniștii manifestau un comportament totalitar utilizând tactici abuzive și violente pentru îndepărtarea liderilor politici și pentru preluarea controlului în toate sectoarele cheie - armată, justiție și interne - urmărind în tot acest timp și sprijinul maselor.⁹

⁵ Crearea Europei de Est de la preistorie la postcomunism, Ed. Curtea Veche, București, 2002, p. 67.

⁶ Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Popacostea, Pompiliu Teodor, Istoria României, Ed. Corint, 2002, p. 377.

⁷ Dennis Deletant, România sub regimul comunist, București, Fundația Academia Civică, 1997, p. 37-45.

⁸ Ioan Statomir, „Regimuri politice și regimuri constituționale 23 august 1944 - 30 decembrie 1947”.

⁹ Dennis Deletant, Teroarea Comunistă în România. Gh. Gheroghiu-Dej și statul polițienesc 1948-1965, Ed. Polirom, Iași, p. 54.

Importanța guvernului Rădescu în viața politică internă este destul de redusă deoarece, deciziile majore se luau la Moscova, mai ales după vizita lui Gh. Gheorghiu-Dej și Anei Pauker din ianuarie 1945 - care au fost asigurați de tot sprijinul sovietic în ofensiva de preluare a puterii.¹⁰

În plan internațional, între 4 și 11 februarie 1945, avusese loc Conferința de la Yalta, la care liderii marilor puteri (U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie) au stabilit împărțirea lumii în sfere de influență (centrul și estul Europei reveneau U.R.S.S.)¹¹

Pe fondul tensiunilor politice din România, la 27 februarie, Andrei Vâșinski, adjunctul ministrului de externe sovietic Viaceslav Molotov, s-a deplasat la București, impunând regelui Mihai înlocuirea guvernului Rădescu cu un altul condus de dr. Petru Groza. După o tergiversare de câteva zile la 6 martie 1945, regele a confirmat guvernul Groza, alcătuit din reprezentanții Frontului Național Democrat și ai grupării liberale conduse de Gheorghe Tătărașcu. Formarea guvernului Groza marca o schimbare de regim deoarece forța politică decisivă era Partidul Comunist Român, care urmărea lichidarea adversarilor politici și instaurarea unor structuri de tip sovietic în România.¹² Din 6 martie, pe plan intern este instituit un puternic proces de sovietizare, eforturile concentrându-se asupra preluării puterii de către comuniști, în acest sens urmărindu-se crearea unui cadru juridic constituțional, adecvat, confiscarea și planificarea economiei, perfecționarea instituțiilor represive, regimul muncii, monopolul statului asupra mass-media și ideologizarea populației fiind tot atâtea etape ale ascensiunii noului regim. În acest context, la 16 octombrie este convocată prima conferință a Partidului Comunist Român care alege un comitet central și un birou politic ai cărei membri vor conduce până în 1952: Gheorghiu-Dej, secretar general, Ana Pauker și Teohari Georgescu ca secretari.¹³

Recunoașterea guvernului Petru Groza la 4 februarie 1946 de către S.U.A. și Marea Britanie a reprezentat o grea lovitură pentru partidele istorice românești și a dat libertate comuniștilor în organizarea alegerilor la 19 noiembrie. Asigurarea unui cadru democratic pentru desfășurarea alegerilor nu a fost decât o concesie tactică din partea comuniștilor. Diferența dintre viziunea sovietică asupra libertății politice și exigențele opoziției democratice nu a întârziat să se manifeste. Obiectivul noii false coaliții dominată de comuniști, Blocul Partidelor Democratice, în lunile anului 1946 a fost constituirea unui cadru administrativ definit prin mobilizarea tuturor resurselor în vederea eliminării oricărei posibilități de manifestare a partidelor democratice. Independența birourilor de

¹⁰ Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Popacostea, Pompiliu Teodor, op. cit., p. 380.

¹¹ Ion Scurtu, *Istoria contemporană a României*, Ed. Fundația România de Măine, București, 2002.

¹² Vlad Georgescu, *Istoria Românilor de la origini până în zilele noastre*, Ed. Humanitas, București, 1995, p. 252.

¹³ Vladimir Tismăneanu, *Stalinism pentru eternitate*, Ed. Polirom, București, 2005, p. 108-109.

la secțiile de votare și transparența numărării de voturi nu erau decât două dintre exigențele pe care guvernul Groza a omis, în mod deliberat, să le transcrie în Decretul-lege nr. 2.219 din 16 iulie 1946.¹⁴

Strategia guvernului, confruntat cu un deficit de legitimitate și cu un suport destul de redus din partea populației a implicat în lunile care au precedat organizarea alegerilor, mobilizarea aparatului de stat în serviciul propagandei oficiale. Pe lângă partizanatul administrației a existat disponibilitatea autorităților de a face uz de violența fizică în vederea anihilării candidaților partidelor democratice.

În aceste condiții, alegerile desfășurate pe 19 noiembrie 1946, au creat o falsă legitimitate democratică minorității politice reprezentată de Partidul Comunist. Evenimentele desfășurate în ziua de 19 noiembrie 1946 ne sunt prezentate sugestiv, prin depozițiile emisarilor occidentali și din memoriile partidelor democratice. Tabloul a cuprins împiedicarea partidelor democratice de a fi prezente în secțiile de votare, agresiunea fizică a votanților opoziției, intervenția brutală a autorităților statului în activitatea de votare. În acest mod Partidul Comunist, a încercat să prevină o victorie a partidelor democratice.¹⁵

Intervenția brutală din 19 noiembrie 1946 a fost dublată în zilele ce au urmat de recurgerea la fraudă electorală. Rezultatele oficiale au fost amânate câteva zile, până când la 22 noiembrie 1946, a fost anunțată victoria Blocului Partidelor Democratice, cu aproximativ 70% din numărul voturilor și 348 de locuri în noua Adunare, față de 32 de locuri ale Partidului Național Țărănesc și 33 de locuri ale altor partide ce nu făceau parte din Bloc. Rațiunea întârzierii proclamării rezultatelor oficiale devenea explicabilă prin revizuirea rezultatelor în beneficiul Blocului Partidelor Democratice. Reacția partidelor democratice și cea a oficialilor britanici și americani au fost marcate de denunțarea fraudei și a lipsei de credibilitate a rezultatelor oficiale. În prealabil campania electorală fusese marcată și de procesul și execuția mareșalului Antonescu (1 iunie 1946).¹⁶

Anul 1947 încheie cercul tranziției către regimul de democrație populară. După semnarea Tratatului de pace cu România, la 10 februarie 1947, justiția regimului s-a năpustit din nou asupra țărăniștilor și liberalilor, fiind arestați mii de oameni. Și de această dată erau învinuiți de „fascism”, „legionarism”, „spionaj în favoarea imperialiștilor anglo-americani” și „crime de război”. Acuzațiile erau lipsite de orice temei, iar arestările nu aveau nicio bază legală, fiind făcute în virtutea unui ordin al Ministerului de Interne. Persoanele arestate erau trimise la închisorile din Gherla, Pitești, Craiova, Miercurea Ciuc, iar numitorul lor comun era că făcuseră campanie în beneficiul partidelor de

¹⁴ Cristian Ionescu, România. Viața politică în documente, 1946, București, p. 727-744.

¹⁵ Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchens, Pompiliu Teodor, op. cit., p. 383.

¹⁶ Ibidem p. 384.

opozitie. „Legea pentru purificarea administrațiilor de stat”, din 30 martie 1945, după ce enumera criteriile și motivele epurării, prevedea la articolul 10 „lagăre speciale” pentru munca obligatorie a salariaților îndepărtați din serviciu. Este vorba de o primă formă a condamnărilor administrative, exercitate direct de Ministerul Afacerilor Interne, fără proces juridic, doar pe baza întocmirii unei liste. Această formă extrajudicială de punițiune a făcut mai târziu sute de mii de victime, internate în unități, colonii și locuri de muncă obligatorii între anii 1950-1964.¹⁷

Odată cu obținerea majorității în Adunarea Deputaților, întărirea controlului asupra societății și statului devine prioritatea regimului. Eliminarea totală a adversarilor politici era noul pas ce trebuia făcut. La 14 iulie, pe micul aeroport Tămădau din Sud-Estul București-ului, au fost arestați membrii marcanti ai principalului partid de opoziție - Partidul Național Țărănesc - care încercaseră să se refugieze în Occident. Partidul, care era cel mai temut și puternic opozant al regimului a fost scos în afara legii printr-un Jurnal al Consiliului de Miniștri. Întreaga conducere a partidului a fost arestată iar în noiembrie 1947, Iuliu Maniu și Ion Mihalache au fost condamnați la închisoare pe viață, pentru „înaltă trădare”, iar principalii lor colaboratori la pedepse maxime. Iuliu Maniu, Ion Mihalache, Victor Rădulescu Pogoneanu și-au asumat martiriul până la capăt, având să moară în detenție.

Partidul Național Liberal își încetează la rândul său activitatea, iar la 7 noiembrie 1947 sunt eliminați din guvern liberalii disidenți în frunte cu Gheorghe Tătărăscu în urma votării unei moțiuni de neîncredere de către Adunarea Deputaților.

Partidul Social Democrat în urma unor presiuni importante asupra membrilor săi a fost nevoit să fuzioneze cu Partidul Comunist Român la 12 noiembrie 1947. Cei care s-au opus fuziunii au fost aspru pedepsiți, după o lungă anchetă - Constantin Titel Petrescu, Ion Flueraș, Iosif Jumanca, George Grigorovici și Gheorghe Ene Filipescu - fiind condamnați la pedepse ajungând până la munca silnică pe viață. Cei mai mulți dintre ei au murit în închisoare.¹⁸

Dominația sovietică asupra României prindea tot mai mult contur, ultima provocare fiind înlăturarea Regelui Mihai. Amenințat cu declanșarea unui război civil la 30 decembrie 1947, Regele a fost silit să abdice. În aceeași zi Adunarea Deputaților a votat abolirea monarhiei și proclamarea Republicii Populare

¹⁷ Dennis Deletant, op. cit., p. 59.

¹⁸ Victor Frunză, Istoria Comunismului în România, București, 1999; Nicoleta Ionescu Gură, Stalinizarea României, ed. All, 2005, p. 70-73.

România. Acest eveniment a reprezentat instaurarea unei dictaturi fără precedent în istoria noastră, pe baza unui stat totalitar.¹⁹

În plan internațional, după 1947, relațiile țărilor democratice cu țările nedemocratice încep să se deterioreze progresiv. Planul Marshall lansat de S.U.A. la 9 iunie 1947 pentru refacerea economică postbelică a țărilor europene este respins de țările Est-Europene la presiunea U.R.R.S. În acest context, se formează Kominformul și se semnează Tratatul bilateral de colaborare, prietenie și ajutor reciproc (C.A.E.R.) cu U.R.S.S. la 4 februarie 1948.²⁰

Deasemeni în 1955, se înființează Organizația Tratatul de la Varșovia, alianță militară bazată pe afinități ideologice, toate având un rol important în consolidarea controlului sovietic asupra României.²¹

Pe plan intern, este urmărită transformarea economiei românești în concordanță cu modelul sovietic și totodată integrarea ei în blocul sovietic. În 1945 se înființează primele întreprinderi mixte cu capital româno-sovietic, Sovromurile²², ajungându-se în 1948 la controlul sovietic deplin asupra industriei românești. Mai mult, semnarea tratatului comercial la Moscova în 1947 echivalează cu izolarea și ruperea relațiilor României cu țările occidentale. În economie este promovată rapid industria grea și colectivizarea agriculturii prin intermediul unor serii de planuri economice elaborate și administrate de la centru. Prin legea adoptată la 11 iunie 1948 se trece la naționalizarea accelerată a întreprinderilor industriale și miniere, a băncilor și societăților de asigurare, spitalelor, caselor de film, cinematografele, din 1949 urmează farmaciile, laboratoarele, întreprinderile chimice, iar în 1950 o parte din fondul de locuințe.²³

¹⁹ Dennis Deletant, Teroarea comunistă în România. Gheorghe Gheorghiu-Dej și statul polițienesc 1948-1965, op. cit., p. 75.

²⁰ Membrii fondatori C.A.E.R. au fost: Bulgaria, Cehoslovacia, România, Polonia, Ungaria și U.R.S.S. Ulterior au aderat Albania (1949), R.D. Germania (1950), R.P. Mongolă (1962), Republica Cuba (1972) și R.S. Vietnam (1976). Prin C.A.E.R., Uniunea Sovietică și-a putut pune în aplicare o parte din strategia de a izola și a face dependente noile republici populare din Estul și Centrul Europei, sistemul de dependență economică asigurând falimentarea economiei unei țări care ar fi părăsit acest sistem de colaborare. Astfel C.A.E.R. a avut mai mult un rol politic, considerentele pe care a fost fondat fiind mai mult ideologice decât economice. Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Popacostea, Pompiliu Teodor, op. cit., p. 392.

²¹ Alianța militară Tratatul de la Varșovia a fost creată ca o contrapondere la politica occidentală de reînarmare a Germaniei de Vest (R.F.G.) și de admitere a acesteia la NATO. Tratatul a fost semnat la Varșovia la 14 mai 1955 de Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, R.D. Germană, Ungaria, Polonia, România și Uniunea Sovietică. Alianța a fost dominată de U.R.S.S., care a menținut un control strict asupra celorlate țări semnatare ale tratatului. Vezi Ion Scurtu, op. cit., p. 110.

²² Cu scopul de a monopoliza producția românească și comerțul exterior, la 8 mai 1945 este încheiat la Moscova tratatul ce stipulă înființarea acestor companii mixte româno-sovietice, care teoretic susțineau relațiile economice reciproc avantajoase, dar practic deveneau instrumentele prin care sovieticii puteau exploata resursele economice ale României. Vlad Georgescu, op. cit., p. 253.

²³ Din 1948 se aplica primul plan de planificare a producției în economie, în 1950 al doilea, urmate apoi de primul plan cincinal 1951-1955, apud Vlad Georgescu, op. cit., p. 260.

Colectivizarea agriculturii a demarat în martie 1949 fie prin represiune directă (arestarea a peste 80.000 de țărani opozanți), fie prin alte mijloace de presiune (cotele fixe obligatorii). Cu toate acestea s-a desfășurat într-un ritm lent, cel puțin până în 1951, iar teama izbucnirii unor revolte ca în Polonia și Ungaria duce la diminuarea pretențiilor economice și desființarea cotelor obligatorii la anumite produse. Din 1958 se revine în forță la sistemul economic stalinist, atât în industrie cât și în agricultură, iar industria constructoare de mașini și siderurgia sunt țintele predilecte ale dezvoltării. Pentru toate acestea era nevoie de o mare cantitate de energie și în consecință statul comunist se implică într-o serie de mari proiecte hidroenergetice. Pentru toate acestea a fost nevoie de munca forțată a deținuților politici.²⁴

2. Baza legislativă a regimului de muncă forțată

Procesul comunizării României presupunea un ansamblu de măsuri care să susțină proiectul pe fiecare dintre palierele societății. Era nevoie de adaptarea instituțiilor statului, crearea altora noi, odată cu asigurarea resurselor umane care să facă posibilă comunizarea țării. Contextul internațional fusese creat sub presiunea U.R.S.S. Mai rămânea ca în interiorul țării condițiile comunizării să fie create de personajele pregătite în prealabil de serviciile secrete (K.G.B.), de cadrele Partidului Comunist și de alți agenți ai Moscovei. Desfășurată în etape, urmărindu-se pas cu pas destructurarea societății românești tradiționale și preluarea controlului asupra instituțiilor statului, cucerirea puterii politice permitea trecerea la construirea unei societăți comuniste.²⁵

Represiunea a însemnat un important capitol a procesului de comunizare a unei societăți diferite de aceea din Rusia bolșevică, de modelul sovietic care trebuia impus României.²⁶

Perioada 1948-1949 reprezintă momentul creării instituțiilor de represiune. Prin Decretul nr. 221/30 august 1948, se înființează Direcția Generală a Securității Statului. Securitatea avea să devină instrumentul de bază al terorii comuniste. Funcționând formal ca departament în cadrul Ministerului de Interne - condus din 6 martie 1945 de Teohari Georgescu - Securitatea era coordonată de Gheorghe Pintilie, director general cu rang de ministru, având ca adjuncți alți

²⁴ Ion Scurtu, op.cit., p. 120-122.

²⁵ Romulus Rusan, Cronologia și geografia represiunii comuniste în România, Fundația Academia Civică, 2007, p. 23-24.

²⁶ De ce trebuie să condamnăm comunismul, Cristina Roman, Bazele legislative ale represiunii comuniste în România, Ed. Polirom, București, 2006, p. 65.

doi generali, Alexandru Nicolski și Vladimir Mazuru, toți trei importanți agenți ai serviciilor secrete sovietice.²⁷

Cu o misiune precis formulată: „apărarea cuceririlor democratice și asigurarea securității Republicii Populare Române contra dușmanilor din interior și exterior”, Securitatea devenea principalul instrument represiv al comunizării țării. Despre modul în care a făcut-o, a declarat la anchetă în 1953, însuși fostul ministru de interne:

„De la 6 martie 1946 până la 26 mai 1952, dușmanul dinăuntru și dinafară a primit numeroase lovituri. În cei 7 ani, peste o sută de mii de bandiți au fost arestați și condamnați pentru că au uneltit împotriva regimului nostru. Aceasta a însemnat sute de organizații teroriste, de diversiune, de spionaj descoperite și nimicite. Întregul aparat de opresiune al burgheziei, Siguranța Serviciul Special de Informații, Serviciul de Contrainformații al Armatei a fost arestat. De asemenea au fost arestate: toate elementele legionare - identificate - care au avut funcții de răspundere, cei din poliția legionară, fostele conduceri centrale și județene ale partidelor burgheze, fostele state majore ale Secțiilor militare național țărăniști, foștii miniștri, prefecți, senatori, deputați din 1920 - 1944, elemente legate în trecut de serviciile de spionaj ale țărilor imperialiste, conducătorii sectelor dușmănoase regimului, precum și alte categorii și elemente cu trecut dușmănos. Toate acestea nu puteau să fie realizate fără ura de clasă. În perioada în care nu exista pedeapsa cu moartea s-a aplicat această pedeapsă acelor care au încercat să lovească în interesele poporului muncitor. S-a curățat țara de bandele înarmate din munți, care trecuseră la acte banditești. Toate acestea s-au realizat cu un aparat la început tânăr, care a crescut, devenind astăzi un instrument puternic în mâna Partidului, plin de ura împotriva dușmanului devotat Partidului, clasei muncitoare. Fără ura de clasă, nu aș fi putut munci la crearea unui astfel de aparat.”²⁸

Ura de clasă a fost principiul suprem prin care regimul comunist a funcționat. În acea perioadă totul era subordonat ideii luptei de clasă. Ajunsă în posesia arhivelor fostei Siguranțe și ale serviciilor secrete, Securitatea și-a realizat propriile evidențe ale inamicilor și acelor suspectați de a fi ostili regimului ajungând să aibă sub control instituțiile statului, între care și sistemul penitenciar.²⁹

Sub controlul direct și permanent al Securității, toate instituțiile implicate în angrenajul represiunii au concurat în a asigura caracteristica generală a

²⁷ Pe numele lor adevărat Pantelei Bodnarenco, Boris Grunberg și Vladimir Mazurov ... pentru mai multe detalii, Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Pompiliu Teodor, op. cit., p. 413.

²⁸ Marius Oprea, Banalitatea răului, Polirom, Iași, 2002, p. 255-256.

²⁹ Gheorghe Buzatu, Mircea Chirițoiu, Agresiunea comunismului în România, Ed. Paideea, București, 1998, p. 220.

regimului penitenciar, aceea de distrugere fizică și psihică a opozanților și de răspândire a fricii în rândul celorlalți.

Perioada 1949-1953 este recunoscută ca fiind momentul maxim al represiunii, cu cele mai multe victime și cu cele mai inumane mijloace.

Trecută din 6 martie 1949, în subordinea Ministerului Afacerilor Interne, Direcția Generală a Penitenciarelor devenea un instrument oricând la îndemâna „brațului înarmat al Partidului”. Deasemeni în 1948/1949 a apărut un nou regulament secret, de ordine internă, de funcționare a închisorilor și a regimului de detenție. El a fost copiat, după cel sovietic, reprezentând o formă barbară de exterminare lentă, fizică și psihică, a opozanților, prin izolarea totală de familii și societate, căreia i se adăugau munca forțată și epuizantă, înfometarea, condițiile inumane și permanenta supraveghere. Pentru deținuții politici, legea a fost suspendată, fiind înlocuită de fărădelege, de umilințe, de bătaii, de toată gama distrugerii ființei umane.³⁰

*

Baza sistemului legislativ represiv a fost formulată încă din perioada 1948-1949, după 1950 legislația fiind completată în funcție de interesele de moment ale regimului comunist, de evoluția realităților internaționale, de amploarea procesului de colectivizare forțată.

Primele internări administrative au fost stabilite prin Decretul nr. 6 din 14 ianuarie 1950 când au fost create Unitățile de Muncă. Motivațiile apariției unităților de muncă erau explicate în articolul 1: „Pentru reeducarea elementelor dușmănoase Republicii Populare Române și în vederea pregătirii încadrării lor în viața socială în condițiile democrației populare și construirii socialismului puteau fi trimiși în unitățile de muncă:

- a) Cei care prin faptele și manifestările lor, direct sau indirect, primejduiesc sau încearcă să primejduiască regimul de democrație populară, îngreunează sau încearcă să îngreuneze construirea socialismului în Republica Populară Română, precum și cei care, în același mod, defăimează puterea în stat sau, organele sale, dacă aceste fapte nu constituie sau nu pot constitui, prin analogie infracțiuni;
- b) Condamnații pentru infracțiuni împotriva Securității Republicii Populare Române care la expirarea executării pedepsei nu se dovedesc a fi reeducați.

Trimiterea în unitățile de muncă se făcea prin Decizia Ministerului Afacerilor Interne. Durata detenției în aceste unități de muncă era stabilită de la 6 luni până

³⁰ Aurel Sergiu Marinescu, *Prizonier în propria țară*, Ed. Vremea, București, 1997, p.125.

la 2 ani. Ea putea fi redusă sau prelungită, fără a se depăși 5 ani. Părăsirea unităților de muncă, fără o autorizație scrisă în prealabil, se pedepsea cu închisoarea corecțională de la 6 luni la 5 ani.³¹

La 3 aprilie 1950, articolului 1 din Decretul nr. 6 i s-au adus completări prin ordinul Cabinetului M.A.I. nr. 100 în legătură cu cei care urmau să fie internați:

- toți care lansează sau răspândesc zvonuri alarmiste, tendențioase, dușmănoase; ascultă și difuzează propagandă deșănțată a posturilor de radio imperialiste.

- toți cei care aduc injurii P.M.R., conducătorilor săi și țărilor de democrație populară.

- toți cetățenii români care întrețin legături de prietenie cu legațiile imperialiste, care au frecventat sau frecventează bibliotecile, concertele și în general manifestările propagandistice ale legațiilor imperialiste, precum și cei care sunt în relație cu familiile funcționarilor ambasadelor imperialiste.

- toți cei care ațâță la manifestările rasiale și șovine.

- Instigatorii la nesupunere sau neexecutare - cei care duc la acțiuni dușmănoase atât la sat cât și la oraș - în contra măsurilor guvernului cu privire la:

1. colectivizări, colectări, planuri de cultură, comasări;
2. elementele cu un trecut reacționar cunoscut sau foștii exploataatori care ocupă încă posturi de răspundere în producție și care dovedesc continuu, prin atitudinea lor, delăsarea gravă, nejustificată, prin incapacitatea lor profesională;
3. atitudine care atrage după sine defecțiuni vizibile și frânarea producției.

- toți cei care sub masca religioasă fac prozelitism (diferite religii sau secte), adică speculează sentimentele religioase pentru a-i determina la atitudini ostile, dușmănoase regimului, minuni, prelegeri cu dedesubturi dușmănoase, etc.

- cei care prin corespondența internă sau internațională, iau atitudine dușmănoasă, transmit știri tendențioase, alarmiste, dușmănoase, instigă.³²

Motivația acestei legi se regăsea în următorul enunț: „dușmanul de clasă din țara noastră, fabricanții și moșierii expropriați, bancherii și marii negustori, elemente deblocate și epurate din aparatul de stat și chiaburii, slugile imperialismului caută prin fel de fel de mijloace ca: zvonuri alarmiste, injurii, manifestări rasiale și șovine, instigări, misticism religios, mergând până la acte

³¹ Ruxandra Cesereanu, *Comunism și represiune în România. Istoria tematică a unui fratricid național*, Ed. Polirom, București, 2006, p. 42.

³² Ion Bălan, *Regimul concentraționar din România 1945-1964*, Fundația Academia Civică 2000: ASRI, f.d. dosar 9572, vol. 61, f. 178-179.

de teroare, sabotaj, diversiune, să creeze agitație, să alarmeze populația, să îndemne la nesupunere, să împiedice construirea socialismului.³³

În anul 1952 a fost dat Decretul nr. 257 prin care au fost reînnoite dispozițiile Decretului nr. 6 din 1950 și s-a emis H.C.M. nr. 1.554 din 22 august 1952, prin care unitățile de muncă au primit o nouă reglementare juridică, fiind transformată în Colonii de Muncă. În plus, față de prevederile Decretului nr. 6/1950 și a ordinului nr. 100 din 3 aprilie 1950, în coloniile de muncă puteau fi internate și alte categorii de persoane:

- cadre active ale fostelor grupări și partide fasciste și burghezo-moșierești, cum sunt: fostele cadre legionare, cuziste, imrediste, mylosiste, sioniste, partide hitleriste, național țărăniste (maniste), liberale (bratieniste), titeliste, tătarăsciene, bejeniste;
- vechea agentură a fostului Serviciu Special de Informație (S.S.I.), vechea agentură a Marelui Stat Major, a Siguranței, a Poliției, agentura de spionaj și contraspionaj germană și maghiară;
- foștii condamnați pentru trecerea frauduloasă a frontierei, începând din 1945;
- chiaburi care sabotează măsurile luate de guvern;
- foștii condamnați pentru sabotaj începând din 1945;
- foștii condamnați pentru speculă - începând din 1945 care a avut o condamnare de la 3 ani în sus;
- rudele trădătorilor de patrie și spioni, care au fugit peste graniță din 1945 (tată și copii majori, bărbați);
- rudele elementelor dușmănoase regimului nostru care au fugit peste graniță de dinainte de 1944 (ale fostelor cadre legionare, membri de vază ai fostelor partide burghezo-moșierești care duc activitate de defăimare a regimului nostru); tată și copii majori, bărbați;
- condamnați pentru infracțiuni împotriva securității Republicii Populare Române care la expirarea executării pedepsei prin comportarea lor nu prezintă încredere de a fi folositori;
- recidiviștii de drept comun care au mai mult de 3 condamnări și care reprezintă un pericol pentru liniștea și asigurarea avutului oamenilor muncii.

Durata reeducării în coloniile de muncă era fixată de la 6 luni la 5 ani.³⁴

Tot prin H.C.M. nr. 1554/1952 au fost create și batalioane de muncă. În batalioanele de muncă erau încadrați, „acolo unde statul avea necesități toți bărbații apti de muncă, care vor fi dovediți că circa 6 luni pe an nu muncesc și că nu au ocupație precisă și permanentă”. Mai puteau fi trimiși în aceste

³³ Ibidem, f. 178.

³⁴ Ibidem, f. 167-168.

batalioane „micii speculanți, meseriașii fără autorizații și neîncadrați în câmpul muncii, cei care trăiesc din vânzarea obiectelor personale acumulate și care nu se încadrează în câmpul muncii, etc.”³⁵

În motivația Decretului nr. 2 din 14 ianuarie 1950 privind înființarea Serviciului Muncii, avându-l ca autor pe Emil Bodnăraș, ministrul apărării, se menționa: „Datorită stipulațiilor militare, prevăzute în Tratatul de pace, o parte din tinerii contingentelor anuale nu pot fi încorporați, deoarece s-ar depăși efectivele atinse. Acest plus de tineri, ce nu se încorporează de către armată, constituie prisosul de contingent și, în prezent, se află la vatră, fără a fi supus vreunei obligațiuni. Ca o măsură echitabilă față de camarazii lor aflați sub arme și având în vedere nevoile actuale de refacere și reconstrucție a țării, se impune ca acești tineri, să fie obligați a efectua munca de interes public, care să reprezinte echivalentul militar sub arme.” Serviciul Muncii subordonat Ministerului Construcțiilor, urma să asigure prestarea de muncă la executarea lucrărilor de construcții de interes general, din partea unui însemnat număr de tineri care nu dobândeau statutul de militar încorporat în unitățile Ministerului Apărării, într-un stagiu echivalent, ce le aducea dreptul de a primi livret militar. În fapt, acestui Serviciu, prin ordinele și directivele Ministerului Apărării, îi era conferită și o pronunțată notă discriminatorie și represivă. Se prevedea ca la recrutarea tinerilor să fie avute în vedere atât originea socială, cât și caracterizarea politică, astfel încât cei provenind din categoriile: chiaburi, moșieri, burghezi, comercianți, condamnați politici, deportați, cu rude în străinătate, sectanți religioși, suspecti aparținând de fapt sferei elementelor dușmănoase regimului. În anii 1949-1960, Direcția Generală a Serviciului Muncii, organizată pe centre regionale, brigăzi și detașamente de muncă, a avut în efectivele sale un număr de 520.055 de militari constructori. Între ei, mulți intelectuali de valoare, ca viitorii compozitori Pascal Bentoiu și Ștefan Zorzor, ai căror părinți se aflau în închisoare.³⁶

Ștefan Zorzor prezintă anii petrecuți în cadrul Serviciului Muncii astfel: „Pe șantierul unde ajunsesem cei mai mulți băieți erau fiii de chiaburi sau de țărani certați cu oamenii colectivizării și ajunseseră la aceste detașamente de muncă ale armatei din cauza dosarului sau persecuției vreunui activist (...) Soldații îmbrăcați în gri arătau rău, decorau negativ toate orașele și inspirau milă. Erau murdari, obosiți, săvârșiți, încartiruiți pe unde se putea, hrăniți ca animalele. Detașamentele de muncă ale armatei, create cu aceleași intenții, suferind aceleași dureroase condiții de existență, aveau avantajul unei aparențe normale (...) Trei ani am fost folosit ca să construiesc magazii și private pentru armata

³⁵ Ibidem, f. 168.

³⁶ Alexandru Oașca, Vasile Popa, Tratatul de Pace de la Paris pretext pentru înființarea Serviciului Muncii, Analele Sighet, București, Fundația Academia Civică, 1997, p.181-189.

opresiunii, pentru grănicerii care aveau ordin să ne împuște mai bine decât să ne lase să ne scăldăm în Dunăre”.³⁷

La 11 martie 1954 prin H.C.M. nr. 337 s-a abrogat H.C.M. nr. 1554/1952, prevăzându-se desființarea coloniilor de muncă, punerea în libertate a persoanelor care s-au reeducat și care nu mai prezentau pericol deosebit pentru securitatea statului, fixarea de domiciliu obligatoriu pentru cele nereeducate și deferirea organelor de urmărire penală acelor persoane ale căror fapte întruneau elementele constitutive ale unei infracțiuni. Apoi prin Decretul nr. 89 din 17 februarie 1958 s-au înființat locurile de muncă obligatorii, în care puteau fi internate, ca o măsură administrativă, persoanele prin faptele sau manifestările lor primejduiau ordinea de stat, dacă acestea nu constituiau infracțiuni. În baza acestui decret s-a emis H.C.M. nr. 282/1958 prin care s-a stabilit măsura internării în locurile de muncă a următoarelor categorii de persoane:

- foștii legionari care au avut funcții de la șefi de garnizoană inclusiv în sus;
- foștii legionari care, la expirarea executării unei pedepse privative de libertate, mai prezintă încă pericol pentru securitatea statului;
- foștii legionari care prin faptele sau manifestările lor, primejduiesc sau încearcă să primejduiască ordinea în stat, dacă acestea nu constituie infracțiuni.³⁸

Această măsură a fost luată într-o conjunctură internațională favorabilă, în care Republica Populară Română dorea să fie acceptată în ONU (25 septembrie 1954 cererea României de obținere a statutului de membru ONU/14 decembrie 1955, primirea), iar la Moscova se înregistra începutul destinderii relative”.³⁹

După numai un an în 1956, în contextul izbucnirii revoluției din Ungaria, Securitatea, Procuratura, Justiția și Penitenciarele se aflau în stare de alertă. S-a trecut la un nou val de arestări, condamnări, internări în închisori în rândul intelectualilor, studenților, muncitorilor și țăranilor (majoritatea țăranilor fiind opozații celei de-a doua mari campanii de colectivizare începută în anul 1956).⁴⁰

La 25 iulie 1958, Gheorghe Gheorghiu-Dej, în condițiile plecării trupelor sovietice din România anunța trecerea la cea de-a doua etapă de dură represiune:

„Succesele istorice obținute de poporul nostru pe toate tărâmurile vieții sociale - în economie, cultură, viața de stat - demonstrează întregii lumi că regimul nostru de democrație populară este un regim care își soarbe puterea din

³⁷ Ștefan Zorzor, În Memoria nr. 44/2003, p. 98-115.

³⁸ Radu Ciuceanu, Regimul penitenciar din România, 1940-1962, Institutul Național pentru studiul totalitarismului, București, 2001, p. 53.

³⁹ Liviu C. Țărău, Între Washington și Moscova, Ed. Tribuna, Cluj-Napoca, 2005, p.363.

⁴⁰ Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchens, Șerban Popacoste, Pompiliu Teodor, op. cit., p 419

lupta și munca plină de avânt a maselor, din sprijinul unanim al întregului popor, din elanul nesecat cu care lucrează oamenii muncii pentru construirea vieții noi. Totodată, nu trebuie să uităm că există în țara noastră epave jalnice ale vechilor clase exploatare, rămășițe ale fostelor grupări, reacționare și fasciste, care se leagană și acum în speranța că mersul istoriei ar putea fi întors și că România ar putea să fie readusă în starea de robie și înapoiere pe care a cunoscut-o în vremea regimului burghezo-moșieresc. Să fie siguri toți acești strigoi jalnici ai trecutului, toți cei pe care poporul nostru i-a aruncat în lada de gunoi a istoriei, că visurile lor vor rămâne și pe viitor deșarte și că mâna poporului muncitor și a statului său democrat popular nu va șovăi nici pe viitor, lovind fără cruțare în toți cei ce atentează împotriva cuceririlor revoluționare ale poporului. Cât privește speranțele pe care aceste epave le pun în sprijinul cercurilor reacționare străine, orice încercare a acestora de a se amesteca în treburile interne al țărilor socialiste va primi și pe viitor o ripostă nimicitoare.⁴¹

În acest context se reintroduc pedepsele administrative și internările în lagăre de muncă pe o durată de la 24 la 72 de luni, prin Decretul nr. 89 din 17 februarie 1958 al Prezidiului Marii Adunări Naționale (H.C.M. nr. 28/ 5 martie 1958) „pentru persoanele care prin faptele sau manifestările lor primejduiesc sau încearcă să primejduiască ordinea în stat, dacă acestea nu constituie infracțiuni.” Aceste persoane erau foști legionari, cei care după detenții nu s-au reeducat, precum și persoanele care primejduiesc ordinea socială. Importantă este și emiterea Decretului nr. 318 din 21 iulie 1958, care extindea sfera infracțiunilor posibile de pedeapsa cu moartea.⁴²

Caracterul ilegal și neconstituțional al unor acte normative care au vizat înființarea și funcționarea unităților, coloniilor, locurilor de muncă obligatorie, fixarea domiciliului obligatoriu, a fost sesizat încă din anii regimului comunist. Comisia constituită de Nicolae Ceaușescu în 1968 și formată din Ion Stănescu, Constantin Stoica, Filimon Ardeleanu, Iulian Vlad, Iordache Breahnă și Vasile Cămui, care a analizat activitatea desfășurată de organele de Securitate, în perioada 1949-1968, a ajuns la o concluzie clară: „actele ce au reglementat înființarea și funcționarea unităților, coloniilor și locurilor de muncă obligatorie, au cuprins multe prevederi neconstituționale și deci nelegale”.⁴³

Deasemeni membrii comisiei au concluzionat că: modul cum au fost concepute deciziile și hotărârile, prin conținutul lor larg și general - fără stabilirea unor criterii de delimitare precisă acelor persoane care prin manifestările lor constituiau un pericol real pentru securitatea statului, ale acelor

⁴¹ Ion Scurtu, România. Retragerea trupelor sovietice, 1958; Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1996, p 339-360

⁴² Dennis Deletant, op. cit., p 212 - 213

⁴³ Ion Bălan, Regimul concentraționar din România: p. 93, op. cit. ASRI, f.d. dosar 9572, vol. 61, f. 66.

care își manifestau unele nemulțumiri personale și care nu periclitaau ordinea socială de stat - au avut consecințe negative în justa aplicare a dispozițiilor din actele normative respective, fiind în același timp în contradicție flagrantă cu prevederile constituționale. În acest sens erau date ca exemple prevederile art. 28 și 30 ale Constituției R.P. Române din 1948.

Articolul 28 menționa: „Nimeni nu poate fi arestat sau reținut mai mult de 48 de ore, fără un mandat al parchetului, al organelor de instrucție stabilită de lege sau autorizarea instanțelor judecătorești în conformitate cu legea”⁴⁴

Caracterul nelegal al unora din actele normative, care au vizat internările administrative, rezultă și din faptul că unele din acestea nu au număr și data emiterii, de unde se vede că urmau calea legală de elaborare și nici nu au fost date pentru a fi cunoscute și de către alte organe competente. Inițiativa emiterilor a aparținut Ministerului Afacerilor Interne, iar aprobarea a fost dată, după caz, de primul secretar al Comitetului Central al P.M.R., de președintele Consiliului de Miniștri ori de Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale. Acest sistem de lucru a creat posibilitatea să se comită ilegalități și abuzuri grave.

Se dădea ca exemplu faptul că potrivit hotărârilor Comitetului Central al P.M.R. înscrierea țăranilor în formele „socialiste”, ale agriculturii trebuia să se facă pe baza liberului consimțământ. Articolul 2 litera e) din H.C.M. nr. 1554/1952 prevedea însă posibilitatea reținerii și internării în colonii de muncă și a țăranilor care erau socotiți că instigă sau nu se supun indicațiilor guvernului cu privire la gospodăriile colective, întovărășiri, colectări, planuri de cultură, comasări.⁴⁵

O altă constatare era că „împotriva măsurilor administrative de internare nu s-a prevăzut nicio cale de atac la un alt organ care să cenzureze legalitatea și temeinicia luării acestor măsuri.”

În aplicarea dispozițiilor actelor normative cu privire la internarea în unități, colonii și locuri de muncă, se constată, de asemenea, că unele organe sau cadre ale Ministerului Afacerilor Interne, au comis grave abuzuri și ilegalități. Se dădea ca exemplu Decretul nr. 6 din 1950 care permitea organelor Ministerului Afacerilor Interne să dispună măsura internării administrative unui număr foarte mare de persoane. Cu toate acestea, ministrul afacerilor interne a extins prin ordinul nr. 100/1950 în mod nelegal, prevederile decretului menționat la un număr aproape nelimitat de persoane, dând posibilitatea organelor M.A.I. să aplice măsura internării fără să aibă în vedere că trebuie să răspundă în fața unui organ competent. Concluzia era clară: dacă pe planul reglementării juridice nu s-a ținut seama de prevederile legale și constituționale, în aplicarea actelor

⁴⁴ Ibidem f. 67.

⁴⁵ Ibidem f. 68.

normative menționate s-au încălcat și puținele reguli referitoare la internările în locurile de muncă obligatorie.⁴⁶

Aceste constatări ale Comisiei au rămas cunoscute unui cerc foarte restrâns de apropiați ai regimului, care după momentul 1968, momentul maxim al destinderii, s-au străduit apoi să le facă uitate.

Trebuie spus că pentru intervalul 1950-1964 sunt multe alte măsuri legislative cu caracter represiv. Acestea au acționat puternic la nivelul mentalului colectiv, al unor comunități mari, transpunându-se în cotidianul de fiecare zi.

3. Unități colonii și lagăre de muncă

Unitățile de muncă au luat ființă după 14 ianuarie 1950, dată la care Prezidiul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române a promulgat Decretul nr. 6/1950 în urma Hotărârii Consiliului de Miniștri nr. 2/1950 și s-a încetat activitatea la 22 august 1952, când Consiliul de Miniștri a emis Hotărârea nr. 1556/1952, prin care au fost înlocuite cu coloniile de muncă. Această măsură administrativă era aplicată așa cum s-a mai menționat, persoanelor care prin faptele sau manifestările lor primejduiau sau încercau să primejduiască regimul, îngreunau sau încercau să îngreuneze construirea socialismului, defăimau organele puterii de stat, celor care erau condamnați pentru infracțiuni împotriva activității statului și care la expirarea pedepsei nu se dovedeau reeducați.⁴⁷

La 3 aprilie 1950 Cabinetul Ministrului Afacerilor Interne a emis Ordinul nr. 100, prin care se venea cu noi precizări referitoare la categoriile sociale și politice care întruneau condițiile pentru internare.

Durata „reeducării” în unitățile de muncă era stabilită de la 6 luni la 2 ani iar reținerea se făcea după emiterea deciziei de internare în unitățile de muncă. Ea putea fi redusă sau prelungită în raport cu rezultatele reeducării și nu se putea prelungi mai mult de 5 ani. Internările în Unitățile de muncă se făceau astfel: biroul Unității de muncă, condus de Elena Drăgănescu și Ela Mateescu, ambele cu gradul de locotenent, întocmeau tabele nominale care cuprindeau datele de stare civilă, conținutul pe scurt al materialului existent în dosar și propunerea pentru perioadele de internare. Tabelele erau prezentate ministrului adjunct al Afacerilor Interne, Gheorghe Pintilie sau generalului maior Alexandru Nicolski și aceștia fixau termenele de internare pentru fiecare persoană în parte. Pe baza

⁴⁶ Ibidem f. 69.

⁴⁷ Ruxandra Cesereanu, *Comunism și represiune în România*, op. cit., p. 48.

acestor tabele se întocmeau deciziile colective semnate fie de Gheorghe Pintilie, fie de Alexandru Nicolski.⁴⁸

Abuzurile săvârșite cu ocazia internărilor în cadrul unităților de muncă au fost atât de mari încât multe persoane au fost internate fără a avea nicio vină. Puținele reclamații au ajuns în anul 1952 la cunoștința partidului, astfel că ministerul a fost nevoit să instituie o comisie care să analizeze problema. Potrivit principiului luptei de clasă au fost analizate doar acele persoane care făceau parte din categoria: muncitori, țărani, săraci, mijlocași și tehnicieni. Pentru țărani și muncitori era greu de justificat prezența lor de cealaltă parte a baricadei, într-o epocă în care se evoca mult visata alianță dintre clasa muncitoare și țărănime.⁴⁹

Între unitățile și coloniile de muncă, care le-au înlocuit ca forme de organizare, nu erau foarte mari deosebiri, majoritatea cercetătorilor și memorialiștilor, a celor care au trecut prin ele confundându-le. Coloniile de muncă au apărut la 22 august 1952 prin H.C.M. nr. 1554, când unitățile de muncă au fost transformate în colonii. În baza hotărârii mai sus menționate, ministrul afacerilor interne, Alexandru Drăghici, a emis decizia nr. 744 din 25 august 1952 prin care a desemnat componența comisiei speciale care trebuia să ia hotărâri privind internarea în coloniile de muncă. Comisia era formată din: Ministrul adjunct - g-ral lt. de securitate - Gheorghe Pintilie - președinte, general-maior de securitate - Alexandru Nicolski, colonel de securitate - Aurel Corin, locotenent - colonel de miliție - Iosif Erdei; maior de securitate - Francisc Butika; maior de securitate - Wilhelm Einhorn, toți aceștia fiind membri.⁵⁰ Comisia instituită nu a funcționat întotdeauna în această componență, uneori fiind cooptați ca membri persoane neprevăzute în decizie. Au fost cazuri când comisia a funcționat numai cu un președinte și 2 membri; în alte cazuri, deciziile de internare în coloniile de muncă erau semnate de Gheorghe Pintilie, fără a mai fi prezentate comisiei. Au existat și cazuri când internarea unor persoane în coloniile de muncă s-a făcut din ordinul expres al lui Alexandru Drăghici, fără a mai fi supuse spre aprobare comisiei speciale.⁵¹

Arestările și internările în lagăre de muncă au cunoscut momentul lor de vârf în anul 1952. Potrivit lui Cristian Troncotă, cifrele ar arăta 24.826 de arestări și 11.913 internări în unitățile de muncă.⁵² În noaptea de 14/15 aprilie 1952 a avut loc arestarea rudelor demnitarilor care erau închiși din 1950 la Sighet. Pentru data de 18-19 iulie 1952 operațiunea s-a repetat, câteva mii de polițiști și

⁴⁸ Romulus Rusan, *Cronologia și geografia represiunii comuniste în România*, Academia Civică, 2007, p. 24 - 25.

⁴⁹ Ion Bălan, *Regimul concentraționar din România*, p. 99.

⁵⁰ *Ibidem* p. 102.

⁵¹ *Ibidem* p. 103.

⁵² Cristian Troncotă „Colonia de muncă”, p. 172.

legionari ce nu erau încă în închisori fiind și ei arestați. Acțiunea îi viza însă și pe membrii familiei acestora fapt care reiese din intervenția lui Gheorghiu-Dej: „Sunt 12.000. Aproape 2 divizii ... La fiecare dintre aceștia, mai trebuie să numărăm încă 3 suflete în medie și să mai adăugăm aici și rubedenii. Este o problemă foarte serioasă. Este sigur, o măsură radicală, însă nu știu dacă va da și rezultatul dorit. Trebuie judecați după poziția lor actuală, lucrează sau nu lucrează, avem nevoie de ei într-un loc sau altul, li se poate pune chestiunea în față: ori, ori ...”⁵³

În anul 1952, deținuților li se aducea la cunoștință prevederi ale unui Regulament de funcționare a Direcției Generale a Penitenciarelor, Coloniilor și Unităților de Muncă. Aplicarea regimului penitenciar se făcea în continuare după decizii și dispoziții ale M.A.I. Dacă pentru organele centrale de DGPCUM erau precizate în regulamentul principalele atribuții, pentru Direcția Politică era specificată sarcina de a organiza și îndruma munca politică din toate unitățile.⁵⁴

Din 17 octombrie 1952 se organizează 2 regimuri pentru deținuți, dintre care unul „cât mai aspru”. Ordinul M.A.I. nr. 170 prevedea: „Se vor organiza până la 1 noiembrie 1952, 2 regimuri pentru deținuți și anume:

- a) un regim cât mai aspru pentru deținuții periculoși, legionari, instigatori, recalcitranți, sabotori, precum și cei care nu vor să muncească - vor fi încadrați în detașamente de muncă separate, unde vor avea ca șefi de detașament pe cei mai buni milițieni;
- b) și un alt regim mai puțin aspru pentru deținuții care nu sunt periculoși, care obțin rezultate în muncă și au o comportare bună.” Se mai interziceau: contactul deținuților cu muncitorii, scoaterea deținuților din birourile administrative, plata în mână a banilor pentru muncile prestate, aceștia fiind convertiți în cartele sau depuși pe carnet de CEC, vorbitoarele și primirea pachetelor de către deținuții recalcitranți sau care munceau sub normă. Era indicată expres introducerea diferențierii rației de hrană după muncă și comportare.⁵⁵

Lăsată la latitudinea comandanților de lagăre organizarea unui asemenea regim a condus la cunoscutul tablou al detenției zugrăvit de memorialiști:

Cele mai multe dintre coloniile de muncă erau concentrate în Dobrogea, acolo unde se construia Canalul Dunăre-Marea Neagră, în Deltă, în Balta Brăilei și cea a Borcei, acestea fiind: Periprava, Sfistoavca, Boc, Grindu, Saivane, Salcia, Pietra Stoenеști, Luciu, Galeș, Saligni, Km 4, Poarta Albă, Km 31, Medgidia, Stâncă, Capul Midia, Ovidiu, Peninsula. Unele dintre ele, precum Salcia, Galeș, Peninsula erau mai mari, ele având și o funcție administrativă - locul în care

⁵³ Marius Oprea, op. cit., p. 237.

⁵⁴ Radu Ciuceanu, op. cit., p. 144-180.

⁵⁵ Ion Bălan, În AT, nr. 18/1998, p. 160-162.

dormeau deținuții unde erau punctele sanitare. În alte zone ale țării au funcționat colonii la Bicz, Cavnic, Nistru, Baia Sprie.⁵⁶

Iată cum arăta o colonie de muncă, în cazul de față cea de la Bicz: „Lagărul dreptunghiular era înconjurat de o dublă rețea de sârmă ghimpată, înaltă de cel puțin 3 metri, cele 2 șiruri de pari și de sârmă ghimpată fiind la câțiva metri unul de altul, și străjuite fiind la colțuri, de câte un observator înalt deschis spre cele 4 puncte cardinale. Lângă poartă se afla administrația lagărului unde își afla biroul comandantul, dar unde locuiau și securiștii și militarii. Deținuții locuiau în barăci, lungi de circa 20 de metri înșirate în paralel. În lagăr la început nu era curent electric, deținuții culcându-se odată cu lăsarea întunericului. Întrucât geamurile barăcilor în care erau închiși aceștia aveau vedere spre drumul național, conducerea lagărului, de teama ca nu cumva unul dintre deținuți, în cursul nopții să semnalizeze cu surse luminoase la persoane aflate în exterior, a dispus ca în dreptul fiecărui geam să fie bătute paravane din scânduri la o distanță de 20 de cm, atât cât să permită intrarea doar pe lateral a luminii solare. Atunci când erau scoși la muncă, de la lagăr până la baraj, numeroși soldați însoțeau convoiul, întreg traseul, populația civilă neavând voie să se apropie de deținuți.”⁵⁷

La Baia Sprie: „fiecare baracă avea la capete 2 dormitoare cu paturi, la mijloc un spălător, la una din barăci era amenajat un cabinet medical, iar la alta biroul ofițerului de informație. Cea de-a 4-a baracă era rezervată bucătăriei, magaziei de alimente și sălii de mese. Ulterior, pentru că numărul internaților crescuse, s-au construit 2 noi barăci și pentru a-i putea caza pe toți a mai fost anexată lagărului o clădire construită din cărămidă prevăzută cu turnuri de pază care inițial era în afara împrejurii de sârmă ghimpată.”⁵⁸

Cel mai important centru al muncii forțate a fost de departe Canalul Dunăre-Marea Neagră. Planul de construcție al Canalului a fost aprobat în iulie 1949, printr-o hotărâre a Consiliului de Miniștri, dar abia peste un an în 1950, s-a emis decretul nr. 75 al Marii Adunări Naționale de organizare și funcționare a Canalului Dunăre-Marea Neagră. Lucrările au început în forță și până în 1953, pe albia Canalului se aflau mii de voluntari atrași de lozinci precum „fiecare muncitor poate deveni un erou”. Pe lângă voluntari au fost aduși peste 130.000 de deținuți. Canalul se dorea a fi varianta românească a megalomaniei comuniste întruchipată în U.R.S.S. de Canalul Volga-Don. Se știe însă că înainte de a fi o cale de transport fluvial, canalul a fost conceput să fie un mormânt al reacțiunii române, așa cum îl definise într-o apreciere Gheorghiu-Dej. De-a lungul a 65 de km au fost instalate odată cu luna mai a anului 1950

⁵⁶ Ruxandra Cesereanu, op. cit., p. 67.

⁵⁷ Constantin Buruean, Ioan Hociung, Monografia orașului Bicz, Ed. Asachi, Piatra-Neamț, p. 148.

⁵⁸ Radu Șuțu, Carmen Silva - Aiud via Brașov, București, 1996, p. 43.

cele 14 lagăre de muncă forțată. Peste 100.000 de oameni au fost aduși în condiții inumane, bărbați și femei, tineri și vârstnici, preoți, ofițeri, profesori universitari, elevi și studenți, țărani răzvrățiți în procesul cooperativizării forțate. Canalul trebuia să se bizuie numai pe munca fizică a deținuților politici. Regimul se baza și pe o bună propagandă, lozincile cele mai cunoscute fiind: „Construim canalul fără burghezie și împotriva ei”, „Construim canalul, construim socialismul”, „Cu partidul nostru tare, tragem Dunărea la mare”.⁵⁹ Informații privitoare la regimul muncii ne sunt oferite de mărturiile celor internați. Iată de pildă, cum se desfășura o zi de lucru în colonia Poarta Albă: „mutam calea ferată de pe o holdă la o distanță de 200 de metri făcând loc altor vagoane pentru descărcare. Și aici - scrie Gheorghe Băgu - normele erau mari însă oamenii s-au obișnuit. De exemplu, ca să mutăm 1 km de cale ferată la o distanță de 200 de metri desfăceam calea ferată în 10 tronsoane de câte 100 de metri. Între 2 traverse intra câte un om și astfel, o sută de oameni se înșirau între cele 2 șine. La Km 31 „exista o colonie de pedeapsă, unde lucrau în aceeași brigadă deținuți politici, frontieriști și de drept comun.” Se muncea în niște mlaștini pline de stufăriș ... Munca era deosebit de grea. Trebuia să intri în mocirlă până la genunchi, câteodată până la brâu, și să smulgi papură, stuf, sălcii și alte plante. Apoi se drena apa și în cele din urmă se trecea la săparea canalului. Încărcam vagonul cu rădăcini de plante, îl împingeam cam 400 de metri, apoi îl descărcam. Brigadierii și supraveghetorii cu bâta în mâini ne amenințau și ne îndemneau la treabă ... Intram în apă și din nou începeam să smulgem rădăcini și să încărcăm vagonul. Aveam momente de totală rătăcire, gânduri de rătăcire, gânduri de nimicire, de sinucidere ... Seara ajungeam la barăci morți de oboseală, mâncam ce apucam, ne scoteam bocancii și cădeam pe paturi îmbrăcați și uzi. Dimineața, când venea deșteptarea, năuci de somn și înghețați de frig, cu ochii umflați de răceală, ne încălțam cu obielele și bocancii uzi, beam cafeau sau ceaiul, ne încolonam și așteptam la poartă ca să fim numărați. După numărare, plecam cu cântec la locul de muncă.”⁶⁰

La Baia Sprie - scrie Radu Șuțu - „după câteva zile de muncă a început să îmi crape pielea de la mâini din cauza minereului. Din această cauză am fost nevoiți să ne ungem mâinile cu ulei. Același lucru s-a întâmplat și cu încălțăminte. Pielea bocancilor se tăia din cauză că eram nevoiți să călcăm pe bolovanii de minereu foarte ascuțiți. Direcția lagărului a hotărât din acest motiv să ni se ia bocancii, care au fost înlocuiți cu opinci făcute din cauciuc din roți de la automobile și camioane. Deși ne înveleam picioarele cu obiele înainte de a le băga în opinci toți am făcut bătăături care ne îngreunau foarte mult munca. La

⁵⁹ Lucia Hosu Longin, Memorialul durerii. O istorie care nu se învață la școală, Ed. Humanitas, București, 2007, p. 259-271.

⁶⁰ Gheorghe Băgu, Mărturisiri din întuneric, București, 1993, p. 135.

început eram obligați să dăm câte 3 tone de minereu pe post. După un an, obligația se ridica la 5 tone, iar mai târziu la 7 tone și jumătate pe post. Această normă era stabilită pentru 24 de ore. Minereul era adunat la orizontul 12 și apoi urcat la suprafață și dus la concasor ... Lucram în pielea goală, deoarece temperatura era foarte ridicată (35-45° Celsius). Alături de locul nostru de muncă era un alt loc, despărțit de al nostru, unde temperatura era și mai ridicată (peste 42° Celsius). Din jumătate în jumătate de oră, cei ce munceau trebuiau să întrerupă lucrul și să vină la rostogolul unde lucram și eu, ca să se mai răcorească și să inhaleze ceva aer mai proaspăt. Programul de lucru era următorul: intrarea în subteran se făcea la 6 seara, după ce serveam masa și primeam bucăți de pâine cu marmeladă pe care o mâncam în pauza de la ora 10 noaptea. Pe la 5 dimineața încetam lucrul și ne îndreptam spre gura puțului de unde eram scoși cu corfa la suprafață.”⁶¹

În afară de regimul de muncă foarte greu, deținuții se confruntau cu multe alte probleme, una dintre ele fiind lipsa apei potabile: „cel mai mare chin la Valea Neagră a fost lipsa de apă potabilă. Zi de vară, zi ce părea că nu se mai termină, munceam din greu și beam apă din niște butoaie ținute la soare câte o săptămână. Către seară apa era clocotită și plină de bătauși, iar după câteva zile rămânea un gel mâlos. Mai mult de o lună n-am avut nici o picătură de apă pentru spălat. Transpirați, murdari de praf, slăbiți și ogârjiți, păream mai degrabă niște mumii egiptene decât oameni. Ajunseserăm în situația disperată - scria Gheorghe Băgu - de a ne spăla cu urina.”⁶²

Alimentația era de foarte multe ori deficitară. În colonia de la Salcia: „șefii de grup aduceau deja mâncarea, o cană de cafea, zeamă de orz prăjit cu ușoare urme de zahăr. De pâine și marmeladă cam jumătate dintr-o cutie de chibrituri. Atât până la masa de prânz.”⁶³

La Poarta Albă „calitativ, mâncarea lasă foarte mult de dorit însă cantitativ era pe săturate ... A fost o perioadă destul de lungă, vreo două luni când sote-ul de morcovi a însemnat felul doi la prânz, cât și la mâncarea de seară. Nu știu prin ce gospodărie de stat au existat cantități enorme de morcovi care se stricase, se oțetiseră și muceziseră. Dar erau buni pentru valorificarea lor ca alimente de bază pentru deținuți. Făceau din ei o fiertură și peste această fiertură turnau ulei cu ceapă prăjită și sote-ul era gata. La început nu am reușit să-l înghit, dar după vreo două săptămâni îl mâncam pe nerăsuflăte.”⁶⁴

Informații despre condițiile detenției din penitenciare și lagăre au ajuns și în atenția conducerii de vârf a partidului. În 19 noiembrie 1952, în ședința Biroului

⁶¹ Radu Șuțu, op. cit., p. 45-47.

⁶² Gheorghe Băgu, op. cit., p. 141.

⁶³ Mihai Murgu, op. cit., p. 191.

⁶⁴ Gheorghe Băgu, op. cit., p. 141

Politic al C.C al P.M.R., Gheorghe Gheorghiu-Dej spunea: „Este vorba de a pune puțină ordine în situația închisorilor și lagărelor ... Lucrurile sunt cu mult mai grave decât ne închipuim noi ... Dispoziția a fost așa dată (de Ana Pauker, Vasile Luca și Teohari Georgescu): să se aresteze în fiecare comună 1 - 2 - 3 chiaburi - a fost o normă - cum și pentru ce anume nu-i interesa, ci să se aresteze, să se facă judecată la fața locului, să fie convocați țărani. Aceasta ca un mijloc de presiune asupra țăranilor. Face acest lucru, însă legal. Dar așa cum s-au dat dispozițiile a împins la acte abuzive (...) Am ajuns la concluzia că din o serie întregă de motive s-a procedat aventurist, fără socoteală, au fost arestați mii de oameni care nu trebuiau să fie arestați și în special țărani, muncitori, ei sunt majoritatea, mai mulți decât chiaburii. Țăranii și mijlocașii luați cu muncitorii sunt majoritatea zdrobitoare ... Nu este vorba de elemente care au săvârșit acte criminale. Prin acte criminale înțeleg începând cu ucidere, asasinat, lovire gravă, cu intenție criminală, de devastare, instigare care a ridicat masa, aceștia sunt acum elemente politice ... În vederea soluționării cât mai grabnice a situației întrucât prezintă un pericol și pentru sănătate, răspândind molima, închisoarea Văcărești e plină, dorm și în curte, n-au loc, e ceva groaznic, e ceva de neimaginat ... Să se alcătuiască pentru fiecare penitenciar, colonie câte o comisie ... cu împuternicire de a proceda la triere și la trimitere acasă ...

În procesul verbal al ședinței se consemna că:

Biroul Politic ascultând expunerea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej asupra situației unor cetățeni, în majoritate țărani muncitori care au fost arestați abuziv, datorită influenței devierii de dreapta și se găsesc reținuți preventiv cu mult timp, hotărăște următoarele: a) aprobă în unanimitate propunerea ca cei arestați pentru fapte fără caracter politic - pentru că n-au însămânțat la timp, n-au plătit la timp impozitele, n-au achitat cotele de colectare la timp, nu s-au priceput să mănuiască gestiunea la cooperative, au comis mici delictе silvice și de pășunat - precum și micii meseriași arestați, să fie puși în libertate, considerând acesta ca un act de dreptate și o primă măsură pentru înlăturarea abuzurilor ce s-au făcut ... Punerea lor în libertate se va face pe baza verificării fiecărui dosar în parte și cu grija de a nu pune în libertate elemente dușmănoase (...). b) stabilește alcătuirea unei comisii centrale care să organizeze și să coordoneze aplicarea acestor hotărâri. Comisia va fi condusă de tovarășul P. Borilă și formată din tovarășii: Al. Drăghici, D. Petrescu, A. Tatu Jianu, Pavel Ștefan și Ștefan Nițulescu. La toate închisorile și coloniile de muncă se vor constitui comisii alcătuite din delegați ai Securității Statului - care vor conduce comisiile - ai Procuraturii, Justiției și șefii secțiilor administrativ-politice ale Comitetelor regionale respective. Comisia centrală va întocmi instrucțiuni precise, pe baza cărora comisiile constituite la fața locului, vor proceda la trierea și eliberarea celor reținuți în mod abuziv ... c) Biroul Politic sesizându-se de

faptul că mulți cetățeni din mediul sătesc au fost condamnați mai ales în cursul anului 1951 la pedepse mari pentru nepredarea la timp a cotelor de colectare, nerespectarea planului de însămânțări și alte delikte asemănătoare: a) considera necesar să se reexamineze condamnările pronunțate de instanțele judecătorești pentru astfel de delikte b) însărcinează comisia de sub conducerea tovarășului Borilă să pregătească și să prezinte Biroul Politic un raport asupra situației acestor condamnați și să propună grațieri sau reduceri de pedepse în cazurile în care se va constata că sentințele au fost nejuste în raport cu delicturile comise. Decretul de grațieri și reduceri de pedepse va trebui întocmit din timp pentru a putea fi emis cu ocazia celei de-a 5-a aniversări a Republicii.⁶⁵

Din 18 decembrie 1952, au început verificările la 6 colonii de muncă de la Canal, finalizate printr-un raport la 23 mai 1953, care făcea constatări valabile pentru întreg sistemul penitenciar: arestări abuzive și durate expirate ale detenției, condiții de detenție ce contraveneau prevederilor regulamentare, munca în regim de 12 ore plus durata deplasării, etc. Nu în ultimul rând, era sesizată existența în lagăre a bătrânilor, bolnavilor și inapților. Aceasta era o problemă destul de acută întrucât procentajul mortalității acestora era foarte ridicat. Comisia de verificare de la Canal a procedat la punerea în libertate a 3.105 deținuți din cele 13.818 cazuri avute în vedere. În total, comisiile din toată țara au eliberat 6.324 de persoane.⁶⁶

În primele luni ale anului 1953 s-a continuat emiterea unor decizii de internare care însumau un număr mult mai mic de deținuți, dar multe dintre ele prelungeau termenele cu încă 24, 48 sau chiar 60 de luni. În ziua de 17 iulie 1953 prin H.C.M. nr. 2404 se decidea încetarea lucrărilor la Canal. Parte dintre ei au fost dirijați spre alte lagăre de muncă - Borzești, Onești, Bicz - , parte au fost eliberați. Cei cu pedepse mari, ori încă fără condamnări revin la penitenciarele de executare a pedepsei hotărâte de tribunale sau de instanțele Ministerului de Interne până la prima mare grațiere, aceea din toamna anului 1955.⁶⁷

După însă 3 ani, în contextul retragerii trupelor rusești din România, în anul 1958, are loc reintroducerea pedepselor administrative, internărilor în lagăre de muncă pe o durată de la 24 la 72 de luni, prin Decretul-lege nr. 89/17 februarie 1958 al P.M.A.N. - H.C.M. nr. 282/5 martie 1958, pentru „persoanele care prin faptele sau manifestările lor primejduiesc sau încearcă să primejduiască ordinea în stat, dacă acestea nu constituie infracțiuni.” Aceste persoane erau foști legionari cu funcții, cei ce după detenții nu s-au reeducat, precum și altele care

⁶⁵ Eugen Denize, „Partidul și politica de represiune. Ședința Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 19 noiembrie 1952”, Memoria, nr. 46/2004, p. 28-42.

⁶⁶ Ioan Bălan, în AT, nr. 22-23/1999, p. 185-200.

⁶⁷ Ruxandra Cesereanu, op. cit., p. 57-58.

primejduiesc. În total au fost internați, în jur de 60.000 de deținuți. Semnificativă este și emiterea Decretului nr. 318/21 iulie 1958 care extindea sfera infracțiunilor pasibile de pedeapsa cu moartea.⁶⁸

Referitor la dimensiunea reală a detenției în sistemul penitenciar, unitățile și coloniile de muncă forțată din România, o serie de cercetători au urmărit să identifice locurile represiunii.

După Radu Ciuceanu în rețeaua penitenciarelor în perioada 1948-1955 funcționau următoarele penitenciare: Categoria I: Aiud, Gherla, Jilava, Categoria II: Arad, Caransebeș, Cluj, Constanța, Craiova, Făgăraș, Galați, Mărgineni, Mislea (femei), Ocnele Mari, Oradea, Orașul Stalin - Brașov, Pitești, Ploiești, Rahova, Suceava, Târgșor, Târgu Ocna, Timișoara, Văcărești (penitenciar spital). Categoria III: Alba Iulia, Bacău, Baia Mare, Botoșani, Brăila, Buzău, Cluj, Dej, Deva, Dumbrăveni (femei), Focșani, Iași, Rahova II, Râmnicu Sărat, Sibiu, Satu Mare, Sighet, Târgu Mureș. Categoria IV: Bârlad, Bistrița, Caracal, Carei, Călărași, Câmpulung Moldovenesc, Câmpulung Muscel, Codlea, Dăieni, Giurgiu, Făgăraș, Fălticeni, Dorohoi, Huși, Ișalnița, Lugoj, Miercurea Ciuc (femei), Odorhei, Oravița, Petroșani, Piatra-Neamț, Rădăuți, Râmnicu Vâlcea, Roman, Sfântu Gheorghe, Sighișoara, Slatina, Târgoviște, Târgu Jiu, Tecuci, Tulcea, Turda, Turnu Măgurele, Turnu Severin, Vaslui, Zalău. În perioada 1959-1963 au fost desființate penitenciarele Făgăraș, Cluj, Focșani, Ocnele Mari, Suceava, Bistrița, Constanța, Călărași, Caracal, Huși, Lugoj, Oravița, Râmnicu Sărat, Roman, Sighișoara, Slatina, Turda, Târgoviște, Brad, Zalău, Câmpulung Moldovenesc și Giurgiu.

În afara acestor penitenciare au mai fost folosite pentru perioada anchetelor spațiile din arestul clădirilor securității și ale Miliției ori din închisorile militare.

Începând din 1950 pe întreg teritoriul țării au fost amenajate unități de muncă forțată la: Arad (pentru minori), Baia Mare, Baia Sprie, Bârcea Mare, Bicz, Brâncovenești, Brad, Bragadiru, CRM București, Buzău (minori), Capu Midia, Castelul, Cavnic, Câmpulung, Cernavodă, Chilia, Chirnoși, Crâșcior, Culmea, Dudulești, Doicești, Domnești, Dorobanțu, Dudu, Fântânele, Fundulea, Galeșu, Giurgeni, Ghencea, Iași, Ițcani, Km 31, Lucăcești, Mărculești, Mihai Vodă, Mogoșoaia, Valea Nistrului, Onești, Onești Baraj, Peninsula Valea Neagră, Periprava, Periș, Poarta Albă, Popești Leordeni, Roșia Montană, Roșia Pipera, Roznov, Salcia, Grădina Băndoiu, Strâmba, Stoenești, Saligni (femei), Sibiu, Simeria, Slatina, Spanțov, Tătaru, Târnăveni, Toporu, Vlădeni, Slatina.⁶⁹

Localitățile de trimitere în domiciliu obligatoriu erau: Olaru, Pelicanu, Dâlga, Dropia, Salcâmi, Movila Gâldăului, Valea Viilor, Viișoara, Brateș, Bumbăcari,

⁶⁸ Dennis Deletant, op. cit., p. 212-213.

⁶⁹ Radu Ciuceanu, op. cit., p. 18-23.

Răchitoasa, Măzăreni, Frumusița Nouă, Fundata, Lățești, Valea Călmățui-Rubla, Schei, Ezeru, Zagna Vădeni și Modelu.⁷⁰

⁷⁰ Ion Bălan, op. cit., p. 172-174.

Eliberarea deținuților politici

După anul 1953 (anul morții secretarului general al PCUS, I. V. Stalin) în întreg spațiul comunist s-a produs o destindere relativă. În acest context Republica Populară Română încearcă să devină membră a ONU, fapt împlinit la 14 decembrie 1955.

Noul cadru internațional a determinat guvernul român să adopte H.C.M. nr. 337/11 martie 1954 care desființa coloniile de muncă și punea în libertate internații reeducați. Cei care nu dovedeau însă că s-au reeducat și prezintă un pericol pentru securitatea statului urmau să li se stabilească domiciliu obligatoriu pe termene între 6 luni și 5 ani.⁷¹

În iunie 1954, Alexandru Drăghici propunea guvernului un proiect de hotărâre privind eliberarea unor deținuți de la Sighet și ridicarea regimului de domiciliu obligatoriu pentru alții care nu contraveneau intereselor securității statului. Decizia de eliberare a acestora a fost luată numai după un an prin H.C.M. nr. 199/25 iunie 1955. (Petre Nițu, în AT, nr. 44-45/2004 p. 189-201). Acest decret, prin care au fost grațiați și amnistiați mai mult de 10.000 de întemnițați, a însemnat punctul de maximă relaxare în privința regimului represiv din Republica Populară Română.

După numai un an, în 1956, în contextul izbucnirii revoluției din Ungaria, Securitatea, Procuratura, Justiția și penitenciarele se aflau în stare de alertă. S-au făcut arestări masive în rândul „elementelor ostile”, majoritatea fiind arestați pentru a doua oară sau chiar a treia oară. Cei vizați erau intelectuali, studenți, muncitori și țărani, ultimii fiind în majoritate opozații celei de-a doua mari campanii de colectivizare.

Anul 1964 a fost anul eliberării deținuților politici. Începând cu 1963 prin decretul nr. 5 Guvernul român a amnistiat o serie de infracțiuni și au fost grațiate unele pedepse.⁷²

Eliberarea deținuților politici a fost stabilită prin decretele nr. 767/1963, nr. 176 și nr. 411/1964. Potrivit statisticilor oficiale, în ianuarie 1960, numărul persoanelor condamnate pentru delictive împotriva securității statului era de 17.613. Numărul lor a scăzut în 1962 de la 16.327 la 13.017, în urma eliberării mai multor legionari. În 1963, el s-a redus la 9.333, pentru ca în 1964 majoritatea celor rămași în închisori să fie puși în libertate.⁷³

⁷¹ Radu Ciuceanu, op. cit., p. 55.

⁷² Ruxandra Cesereanu, op. cit., p. 64.

⁷³ Dennis Deletant, op. cit., p. 23.

Înainte de a fi eliberați, deținuții au fost avertizați că nu le era permis să spună nimic despre cele întâmplate prin diferitele locuri de detenție. În legătură cu aceasta, Doru Novacovici ne relatează următoarele: „Am fost introduși câte 15-20 într-o încăpere, unde un civil necunoscut ne-a anunțat că suntem grațiați de restul pedepsei și ni se permite să mergem acasă. Ni s-a spus că nu avem voie să spunem la nimeni unde am fost , ce-am văzut și cu cine am stat. De asemenea ne-a spus că nu avem voie să spunem nimănui numele „cadrelor” din Ministerul de Interne, pe care le-am cunoscut.”⁷⁴

Înainte de eliberare unii dintre deținuți au fost „rugați” să „colaboreze” cu Securitatea. „Colonelul - menționează Constantin Noica - m-a ascultat, a înregistrat pozitiv răspunsul meu și mi-a spus: „măine veți fi liber”. A adăugat „Vreți să rămâneți în legătură cu noi? Sau e împotriva conștiinței dumneavoastră?” Am rămas uluit un moment. Așadar, ei nu se schimbaseră: pe de o parte aveau generozitatea să ne elibereze, pe de altă parte, ne cereau să devenim agenți ai lor. Cum rimau acestea? Puteam lesne folosi poarta de scăpare pe care mi-o oferea el amabil „contra conștiinței mele”. Am preferat să îi spun ceva, la fel de adevărat, anume că nu aveam de gând să duc nici un fel de viață socială.”⁷⁵

Eliberarea deținuților politici din locurile de detenție a dus la o oarecare intensificare a acțiunilor împotriva regimului. În anul 1965, la numai un an de la eliberare fuseseră înregistrate 752 de cazuri de răspândiri de fițuici, scrisori anonime și inscripții cu conținut „dușmănos”. Acest aspect este dovedit și de faptul că în 1965, cu ocazia alegerilor de deputați pentru Marea Adunare Națională și Sfaturile Populare, s-au descoperit 50 de cazuri de material subversiv, iar în urnele de votare s-au găsit 189 buletine pe care au fost scrise cuvinte și lozinci ostile puterii comuniste.

Anii următori aveau să ducă la o scădere a intensității acțiunilor împotriva regimului. Ele aveau să renască după 1977 în alte forme și cu alți purtători de cuvânt.⁷⁶

⁷⁴ Ion Bălan, op. cit., p. 250, apud Doru Novacovici, op. cit., p. 164.

⁷⁵ Ion Bălan, op. cit., p. 251, apud Constantin Noica, op. cit., p. 123.

⁷⁶ Ion Bălan, op. cit., p. 256.

Bibliografie

Lucrări

1. Aioanei, Constantin, Troncotă, Cristian, „Arhipelagul ororii”, Magazin Istoric nr. 3/1993.
2. Antohe, Ion, Răstigniri în România după Yalta, Albatros, București, 1995.
3. Bălan Ion, Regimul concentraționar din România, 1945-1964, Fundația Academia Civică, București, 2000.
4. Bâgu, Gheorghe, Mărturisiri din întuneric, București, 1993.
5. Buruean, Constantin, Hociung, Ioan, Monografia orașului Bicaș, Asachi, Piatra-Neamț, 2007.
6. Cârja, Ion, Canalul Morții, Cartea Românească, București, 1993.
7. Ciuceanu, Radu, Regimul penitenciar din România, 1940-1962, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului.
Ciuceanu, Radu, Intrarea în tunel. Memorii. Potcoava fără noroc. Memorii II, Meridiane București, 1991, 1994.
8. Constantiniu, Florin, O istorie sinceră a poporului român, Univers Enciclopedic, București, 1997.
9. Courtois, Stephane, Werth, Nicolas, Paune, Jean-Louis, Packowski, Andrzej, Bartosec, Karel, Margolin, Jean-Louis, Cartea neagră a comunismului. Crime, teroare, represiune. Cu colaborarea lui Remi Kauffer, Pierre Rigoulot, Pascal Fountoine, Yves Santamaria și Sylvain Boulougne, Humanitas, Fundația Academia Civică, București, 1998; volumul conține și o Addenda alcătuită sub egida Fundației Academia Civică, autori: Romulus Rusan, Gheorghe Onișoru, Dennis Deletant, Marius Oprea, Ștefan Marițiu.
10. Deletant, Dennis, România sub regimul comunist, Fundația Academia Civică, București, 1997.
11. Deletant Dennis, Teroarea comunistă în România. Gheorghiu-Dej și statul polițienesc, 1948-1965, Polirom, Iași, 2001.
12. Deletant, Dennis, Coloniile de muncă din Delta Dunării, 1949-1960, Analele Sighet, București, 1995.
13. Denize, Eugen, „Partidul și politica de represiune. Ședința Biroului Political CC al PMR din 19 noiembrie 1952”, Memoria nr. 46/2004.
14. Dumitrescu, Vladimir, Închisorile mele, București, 1994.
15. Dușu, Teodor, Amintiri despre cei care nu mai sunt, 2 vol., Alpha MDN, Buzău, 1999.

16. Hitchins, Keith, Bărbulescu, Mihai, Deletant, Dennis, Popacostea, Șerban, Teodor, Pompiliu, Istoria României, Editura Enciclopedică, București, 1998.
17. Hossu Longin, Lucia, Memorialul durerii. O istorie care nu se învață la școală, Humanitas, 2007.
18. Ioanițoaie, Cicerone, Victimele terorii comuniste, arestați, torturați, întemnițați, uciși, Dicționar A-B, C, D-E, F-G, H-L, M, Mașina de Scris, București, 2000-2004.
19. Jela, Doina, Lexiconul negru. Unelte ale represiunii comuniste, Humanitas, București, 2001.
20. Marinescu, Aurel Sergiu, Prizonier în propria țară, vol. I, Vremea, București, 1997.
21. Mărgineanu, Nicolae, Mărturii asupra unui veac zbuciumat, Editura fundației culturale române, București, 2002.
22. Novacovici, Doru, În România după gratii, Buzău, 1995.
23. Oprea, Marius, Banalitatea răului. O istorie a securității în documente, 1949-1989, Polirom, Iași, 2002.
24. Oșca, Alexandru, Popa, Vasile, „Tratatul de pace de la Paris - pretext pentru înființarea Serviciului Muncii”, în Analele Sighet, 1997, p. 181-189.
25. Păiușan Cristina, Dorin Narcis Ion, Retegan Mihai, Regimul comunist din România. O cronologie politică (1945-1989), Tritonic, București, 2002.
26. Rădulescu Zoner, Șerban, Bușe Daniela, Marinescu Beatrice, Instaurarea totalitarismului comunist în România, Cavallioti, București, 1995.
27. Rusan Romulus, Cronologia și geografia represiunii comuniste în România. Recensământul populației concentraționare (1945-1989), Fundația Academia Civică, 2007.
28. Scurtu Ion, Istoria contemporană a României, Editura Fundației România de Mâine, București, 2001.
Scurtu Ion, România. Retragerea trupelor sovietice - 1958, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1996.
29. Secașiu Claudiu, „Contribuții privind distrugerea elitei politice românești”, în Memoria închisorii Sighet, Fundația Academia Civică, București, 2003.
30. Șandru Dumitru, Onișoru Gheorghe, „Începuturile represiunii în România”, I-II, AT, 21/1998.
31. Șuțu Radu, Carmen-Silva - Aiud via Brașov, București, 1996.
32. Tismăneanu Vladimir, Fantoma lui Gheorghiu-Dej, Univers, București, 1995.
33. Tismăneanu Vladimir, Arheologia terorii, ALLFA, București, 1998.
35. Tismăneanu Vladimir, Stalinism pentru eternitate, Polirom, București, 2005.
34. Troncotă Cristian, „Colonia de muncă”, AT nr. 1/1993.

35. Țârău Liviu C., Între Washington și Moscova. Politicile de Securitate națională ale S.U.A. și U.R.S.S. și impactul lor asupra României (1945-1965), Tribuna, Cluj Napoca, 2005.

Arhivele Totalitarismului, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, AT.

De ce trebuie condamnat comunismul, Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului în România, vol. I, Polirom, București, 2006.